
Türk Solunun Son Ha(ya)leti

M. Veysel Karataş*

Özet

2016 yılında PKK ile goşist Türk sol örgütleri arasında bir ittifak yapılmıştır. Bu ittifakla ortaya çıkan yapılanmaya HBDH (Halkların Birleşik Devrim Hareketi) ismi verilmiştir. Bu çalışma, yayımlanan bir bildiriyle, savaşı Türkiye'nin bütün şehir, mahalle ve sokaklarına taşıma amacı güttüğünü açıkça ifade eden, PKK ve goşist Türk sol örgütlerin HBDH çatısı altında kurdukları ittifakı konu almaktadır. HBDH, 2016 yılında ortaya çıktığı dönem başta olmak üzere birçok bakımdan incelenmeye değerdir. HBDH'nin devrimci şiddet altında gerçekleştirdiği eylemler, Türk solunun tarihsel süreci, kurucu metinleri, örgütlenme ve eylem pratiği ve ideolojik kökenleriyle ilişkisi çerçevesinde incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Solu, Şiddet, Devrim, Frankenstein, HBDH (Halkların Birleşik Devrim Hareketi)

Abstract

The PKK made an alliance with the gauchist Turkish leftist organizations in 2016. The structure that emerged with this alliance was named HBDH (People's United Revolutionary Movement). This study focuses on a report they published which is aiming to drag the war to all cities of Turkey, each neighborhoods and streets to express under the umbrella of the PKK and the gauchist Turkish left organizations. HBDH is worth examining from many aspects, especially when it emerged in 2016. The actions carried out by HBDH under revolutionary violence are examined within the framework of the historical process of the Turkish left, its founding texts, its practice of organization and action, and its relationship with their ideological roots.

Keywords: Turkish Left-Wing, Violence, Revolution, Frankenstein, HBDH (People's United Revolutionary Movement)

---

* Öğr. Gör., Batman Üniversitesi, mvkarataş@gmail.com, ORC ID: 0000-0002-7382-9026.

Giriş

Alain Badiou, “aslında dört farklı ‘Mayıs 68’ var” der. Bu dört çeşit “Mayıs 68”in ilki, kitlesel gösteriler, barikatlar, polisle çatışma görüntüleridir. Bunlar, o dönemde herhangi bir ülkeye özgü olmayan, Çin, Meksika, Almanya İtalya ve hatta ABD gibi ülkelerde görülebilen dünya çapındaki olaylardır. Bir başka “Mayıs 68”, lise ve üniversite öğrencilerinin grev, boykot, sendikal işçi hareketleriyle eklemlendiği, fabrika işgalleri, grev liderliğini ele geçirme şeklinde ortaya çıkan “Mayıs 68”dir. Üçüncü “Mayıs 68”i Badio, özgürlükçü ve heterojen olarak tanımlamaktadır. Solun bu süreçte yeni bir sinema, yeni bir tiyatro anlayışını geliştirdiği sanatsal ve kültürel faaliyetlerle ve buna bağlı olarak eşcinsel haklar, kadın hakları, ekoloji vb. söylemlerle öne çıkardığı heterojen bir “Mayıs 68”dir. Son olarak “Mayıs 68”in ortaya koyduğu politik anlayış ve arayışlardır. Bu sondakine bağlı olarak, burjuva demokrasisine yönelik eleştiriler, 68’de egemen olan “seçim ahmaklara göredir” sloganı ve bu çerçevede özgürlükçü arayışlar ve buna bağlı gelişim gösteren siyasi tartışmalardır (Badio, 2011: 41-53).

“Mayıs 68, Badio’nun ele aldığı şekliyle, Türkiye’de de benzer süreçlerden geçmiştir. Sanatsal kültürel faaliyetler, entelektüel tartışmalar, radikal demokrasi tartışmaları bağlamında burjuva demokrasisine alternatif özgürlükçü bir siyaset, cinsiyet eşitliği vb. Ancak bütün bu değişimlere rağmen, Mayıs 68’den beri Türk solunda hiç değişmeyen bir şey, “devrimci bir şiddet” varlığını devam ettirmiş, ona eşlik etmiştir. Ayrıca, Badio’nun “40 Yıl Sonra Mayıs 68’e tekrar bakmak” alt başlığı altında yaptığı değerlendirme, 68’in derin izler bıraktığı, yakın tarihin bir muhasebesi veya solun sevdiği tabirle ifade edilecek olursa, “özeleştirisi” Türkiye için de yapılabilir. Hiç şüphesiz bu eleştirel bakışı sol kendi içinde ziyadesiyle yapmıştır. Aktay’ın (2002: 51) tespitiyle “Solun gelenekselleşmiş özeleştirisi geleneği, bir çeşit itiraf geleneğine dönüşmüştür. Bir itiraf şansı bir söyleyip-kurtulma şansı varoldukça günah davetlerine icabet için ayartıcı bir teşvik de vardır. Belki bu yüzden, solun özeleştirisi, solu günahattan korumuyor, aksine yeni günahlara teşvik ediyor.” Solun yaptığı bu özeleştiriler, Psikoanalitik bir handikapı da içinde barındırarak, bir tür Psikoanalitik seanslara dönüşerek; sorunu çözeceğine dönüp dolaşıp sorunu daha da büyütmektedir. Son yıllarda Türk solu birçok kez şiddetle gündeme gelmiştir. HBDH yapılanmasının ortaya çıkışı, aşağıda ele alınacağı üzere hem kendi günahları hem de yaratıcısının günahlarıyla Frankenstein’i hatırlatması bundandır.

70’li yıllarda ortaya çıkan, kır ve şehir gerillası taktiklerini benimseyen devrimci sol örgütler, 12 Eylül darbesinden sonra hem siyasal hem de top-

lumsal gündemin tamamen dışına çıktı. Kendi aralarındaki bölünmeler de bir süre sonra artık dar bir çevre haricinde, ilgilenilmeyen bir konu oldu. Bu dönemde örgütler, Sabancı suikastında olduğu gibi, aldıkları tek tük götürü terör ihaleleriyle anıldı. Bir taraftan da soğuk savaşın bitimiyle legalleşme çabaları da ortaya çıktı. Türk solunda bazı çevreler ve aktörler, yaptıkları özeleştirilerle 80 öncesi terör eylemlerini, cuntacı teşebbüsleri eleştirdi. Bir zamanlar darbe komplolarına zemin hazırlamada kullanıldıklarını itiraf edenler de lanet edenler de oldu. Böyle zamanlarda, bu özeleştirisi seanslarıyla yol alan Türk solu, şiddetle arasına mesafe koyup siyasal alana yöneliyordu. Sadun Eren'in Başkanlığa seçildiği Kuruçeşme toplantısında olduğu gibi, bazı goşist sol örgütlerin itirazıyla karşılansa da ilerde BSP ve ÖDP ile burjuva demokrasisi çatısı altında legal bir örgütlenmenin temelleri atılmış oldu. Fakat bu partiler seçimlerde istedikleri sonuçları elde edemedi. 80'lerden sonra sol, daha çok sanatsal ve kültürel faaliyetlerle ön plana çıktı. Bununla birlikte ekoloji, kadın, toplumsal cinsiyet, LGBT hakları vb. konularda küresel tartışmalara katıldı ve bu tarz aktivist eylemlerin öncülüğünü üstlendi. "ekolojist cinsiyetçilik" kavramı bu dönemlerden literatüre miras kaldı. Ancak solun her siyallaşma teşebbüsünün ardından gelen hayal kırıklığı, onu rutin bir şekilde fabrika ayarlarına döndürüyordu. Bu çalışmada, 1960-70 arası dönemde oluştuğu düşünülen, Türk solunun fabrika ayarları ve örgütlenmeleri de -yazıyı ilgilendirdiği kadarıyla- ele alınacaktır.

Artık kutsanan şiddetin çözüm üretmediği, geçmişte kalması gerektiği düşünülürken ve her şey bu şekilde akıp gidiyorken, HDP'nin meclise girmesiyle birlikte, bir kez daha yükselen Kürt milliyetçiliği, solun bilinçaltında bir şeyleri tetikledi. İşte o zaman! Türk solu, MDD'nin, Yön'ün, 70'li yıllara ait tezlerini raflardan indirdi. Tartışmalar kaldığı yerden devam etti. Bu çevrelere göre, objektif şartlar hazır. Sadece buna sıkı sıkıya bağlı sübjektif şartlarda aksama vardı. "İşçi sınıfı" promosyonuyla, proletarya dünyasıyla hiç alakası olmayan kitlelerde bile bir emek temelli sınıf kimliği yaratmaya" (Aktay, 2020) muktedir olan sol, pekâlâ dışardan bir bilinç aşılabilir. Önce Yön dergisinin yaşayan son üyeleri "Sur"un kapısında boy fotoğrafları çekti. Sonra 70 ve 80'li yılların devrimci liderleri ve Türk sol örgütlerinin eylemci nesilleri akın akın saflara katılmaya başladı. Bu gelişmelerden sonradır ki, tarihin tozlu sayfalarında kaldığı düşünülen örgütler, PKK tarafından tekrar bir araya getirilip ölü bedenlerinden yeni bir örgüt, HBDH oluşturuldu. Bu oluşumun örgütleri diriltme çabası, hani neredeyse, Mary Shelley tarafından kaleme alınan Frankenstein romanını anımsatıyordu. HBDH ile Frankenstein romanı arasındaki benzerlikler sadece ölü bedenlerin bir araya getirilmesi yönüyle değil, söylemleriyle de dikkat çekiyordu.

Frankenstein ya da HBDH

Frankenstein ya da Modern Prometheus, Mary Shelley'nin 19.yüzyılın başında kaleme aldığı romanın adıdır. Roman aynı adla birçok kez sinemaya uyarlanmıştır. Genç bilim adamı Doktor Victor Frankenstein, mezarlıklardan topladığı ceset parçalarını bir araya getirerek iki buçuk metre boyunda oldukça orantısız ve çirkin bir insan yaratır. Elektriğin ve simyanın da yardımıyla bu yaratığa can verir. Ancak Doktor Frankenstein ölü bedenleri bir araya getirerek oluşturduğu ve isim bile vermediği bu yaratığın görüntüsü karşısında dehşete düşer ve ondan hızla uzaklaşır.

Roman hem modern bilim kurgu hem de korku türünün öncüsü; bir yönüyle iyi niyetle girilmiş bir çabanın laboratuvar kazası ile sonuçlanmasının veya kontrolden çıkmasının hikâyesidir. Doktor Frankenstein'ın amacı insanlığa yararlı olmak ve insanlığın ölüm, hastalık gibi dertlerine bir çözüm bulmaktır. Fakat öngörülemeyen sonuçlarla karşı karşıya kalınır. İsimsiz yaratığın hikâyesi de bundan sonra başlar.

Frankenstein¹ başlangıçta dış görüntüsünün oluşturduğu profilden tamamen farklı bir karaktere sahiptir. İyi kalpli, merhametli ve vicdanlıdır. İnsanları, toplumu, hayatı, yeni karşılaştığı her şeyi tanımaya ve anlamaya çalışmaktadır. Henüz insanlarda bıraktığı korkunun görüntüsünden kaynaklandığının farkında değildir. Bunu anlamaya başlayınca insanlardan uzaklaşır. Kırsal alanlarda saklanmaya başlar. Burada saklanırken kulübede yaşayan dört kişilik bir çiftçi ailesiyle karşılaşır. Frankenstein, bu aileyi uzaktan gözlemler. Aralarındaki sevgi, dostluk, merhamet, aşk ve karşılıksız fedakârlığı gıpta ile izler, bu tablo karşısında adeta büyülenir. Aradığı şeyin tam da oradaki insanların sahip olduğu sevgi ve fedakârlık temelli sıcak bir yuva olduğunu hisseder. Yanlarına gitmeyi, aileye karışmayı, bu ailenin bir parçası olmayı çok arzular ancak ürkütücü görüntüsünü keşfettiğinden olsa gerek, aile tarafından reddedileceğinin farkındadır.

Yaratık, popüler adıyla Frankenstein, kendince toplumsal sorunlara ilişkin tespitlerde bulunur. Teşhis ettiği sorunlar ve sorunlara sunduğu çözümler oldukça tutarlıdır. Çoğunlukla yoksul çiftçi ailesi üzerinden yaptığı gözlemlerden hareketle şöyle der: "İnsan toplumunun tuhaf sistemini kavramaya başlıyordum. Mülkiyet dağılımı, büyük servet, acı, yoksulluk, mertebe, soy ve soylu diye adlandırılan şeylerle tanıştım" (Shelley, 2012: 98). Fakat onlarla iletişim kurmak onlar tarafından kabullenilmek kolay değildir. Görüntüsüyle

¹ Frankenstein, aslında yaratığın değil yaratıcısı olan Doktor'un adıdır. Romanda yaratığın bir ismi yoktur ona canavar, yaratık, iblis gibi çeşitli sıfatlarla hitap edilmektedir. Ancak zamanla Frankenstein denildiğinde popüler olarak yaratık kast edilmeye başlanmıştır. Yazının geri kalan kısmında bu galat-ı meşhur kullanımı tercih edilmiştir.

insanları ürkütmemek adına önce insanların kalplerinin kazanılması gerektiği sonucuna varır. Çiftlik işlerinde onlara gizlice yardım eder. Kapılarına gece vakti odun yığar, ağır işlerine el atar, yüklerini hafifletir. Uzaktan uzağa aileyi izlerken onlar adına üzüdür, onlar adına acı çeker. Şöyle der Frankenstein: “Bu sevimli ailenin dertlerinden birinin nedenini hayli zaman sonra keşfettim: Yoksulluk. Bu illetten çok çekiyorlardı. Yiyecekleri yalnızca bahçede yetiştirilen sebzeler ve bir ineğin (sahiplerinin ancak az miktarda besleyebildiğinden kış aylarında çok az verdiği) sütüydü. Anladığım kadarıyla şiddetli açlık sancıları çekiyorlardı, özellikle de iki genç; çünkü birkaç kez kendilerine hiç ayırmadan ihtiyarın tabağına yemek koymuşlardı” (Shelley, 2012: 90).

İş tanışma faslına gelince her şey berbat olur. Âmâ olduğunu kulübeye girdiği anda fark ettiği yaşlı adamla kurmaya çalıştığı diyalog ailenin diğer üyelerinin eve ansızın gelmesiyle büyük bir paniğe dönüşür, İş çığırından çıkar (Shelley, 2012: 88). İnsanların, yaratığı dinlemeye ve anlamaya çalışma konusundaki bu önyargıları; kendince doğru bulduğu şeye bu gözü kulağı kapatma halleri vuku buldukça yaratığın hırçınlığı artar. Onu anlayabilseler hem kabullenecekler hem de hak vereceklerdir. Fakat insanlar, bırakın anlama çabasını onu görmeye bile tahammül göstermemektedirler. Yaratığın, yaratıcısı olan Doktor Victor’la da görülecek bir hesabı vardır. O da masum değildir. Bu dehşete sebep odur. Onunla yüzleşir. Yaratık bazı taleplerde bulunur. Kendisi gibi bir eş ister. Ancak bunlar yerine getirilmeyince Doktor Victor’un sevdiklerini öldürmeye başlar. Önce küçük kardeşi William’ı, sonra da Doktorun nişanlısı Elizabeth’i öldürür. Böylelikle başlangıçta insanlığın yararı için çabalayan Frankentein kısa sürede insanlardan nefret eden bir canavara dönüşür. Yaratık şöyle bir serzenişte bulunur: “Nasıl nefret etmeyeyim benden tiksinenlerden? Düşmanlarımla hiçbir anlaşma yapmayacağım. Ben perişanım, onlar da perişanlığımıza ortak olsun. Yine de yaşadıklarımı telafi etmek ve gazabıyla yalnızca seni ve aileni değil, binlerce insanı kasıp kavurabilecek bir iblise dönüştürme kudretine sahip olduğun şeyden” (Shelley, 2012: 82).

Marry Shell’in 1814’te yazmaya başladığı romanının Fransız Devrimi’nin bir tür eleştirisi olduğuna yönelik yaklaşımlar da mevcuttur. Roman, Fransız Devrimi insanlığın bir umudu olma iddiası taşıırken ardından gelen terör,² kaos ve alt üst oluşlarla nasıl kontrolden çıktığının bir “yaratığa” dönüştüğünün sembolik bir ifadesine dönüşmektedir. Bu yönüyle, Frankenstein Fransız

² 1789 Fransız Devrimi’nden sonra, liberal orta sınıftan bir grup (5 Eylül 1793-28 Temmuz 1793) tarihleri arasında, kısa süreliğine iktidarı ele geçirmiştir. Jakobenler olarak adlandırılan bu grup, bir karşı devrim korkusuyla haklı-haksız binlerce insanı giyotine göndermiş, ortalığı kan gölüne çevirmişlerdir. “Devrim kendi evlatlarını yer” sözünün tarihe mal olduğu bu süreçte estirilen bu terörden jakobenler de paylarına düşeni almışlardır.

Devrimi'nin sonuçlarından hareketle kendinden sonraki tüm modern çağ devrimlerinin de akıbetinin sorgulanılmasına bir kapı aralamaktadır. Sol, bu tarihsel süreçte, devrimci şiddetten kendi payına düşeni fazlasıyla almıştır.³ Son iki yüzyıllık tarihte modern devrimler çağında, neredeyse bütün devrimler, halk için başlayıp halka karşı nefrete dönüşen, devrimci şiddet hikâyeleriyle doludur. Köylü, çifti, emekçi, ezilmiş halklar adına yola çıkan devrimci güçler, Stalin, Mao, Pol Pot gibi canavarlara dönüşmüştür. Özellikle son isim, 70'li yıllardaki devrimci sol şiddetin bütün dünyayı sarıp sarmaladığı bir dönemde olması hasebiyle sergilediği pratikle ibretliktir.

Kamboçya'da Marksist-Leninist ve Kmer milliyetçisi, "Kızıl Kmerler" adlı komünist gerilla teşkilatının kurucusu olan Pol Pot amatör bir ütöplast teorisyenliğe uygulama fırsatı verilmesinin nelere yol açabileceğinin trajik bir örneğidir. 14-16 yaşları arasındaki çocuklarla kurduğu bir orduya yüklediği özne bilinciyle ilk işi onlara anne-babalarını öldürtmek olmuştur. Arkasından toplumun kapitalizmin ağında yozlaşmış olduğunu düşündüğü bütün eğitimli unsurlarını yok etmekle devam etmiştir (Aktay, 2006). Türkiye'de de devrimci örgütlerin temelleri bu yıllarda atılmıştır. Silahlı mücadelenin kentten kırsala mı, yoksa kırsaldan kente mi yapılmasının teoriye daha uygun olup olmadığının hararetle tartışıldığı ve bu tartışmaların da bölünmelere yol açtığı yıllardır⁴. Bu dönemde ortaya atılan teorilere göre, devrim aydın bir sınıfın öncülüğünde gerçekleşmeli, sonra bu aydınların öncülüğünde yeni bir toplum yaratılmalıdır.

Pol Pot'un onca kötü hatırasıyla, 70'li yılların gerillacılık serüvenleriyle geçmişte kaldığı düşünülürken hem Pol Pot'u hem de "Frankenstein" romanını hatırlamaya sebep; Türk sol örgütlerinin PKK ile kurdukları yakın tarihli bir ittifaktır. 12 Mart 2016 tarihinde sol örgütler bir çatı altında bir araya gelmişlerdir. "PKK, THKP-C/MLSPB, TKP/ML⁵, MKP, TKEP-LENİNİST, TİKB,

³ "Jakobenizm imgesine, Rus Devriminde de rastlanır. Jakobenizm, Menşevikler ile Bolşevikler arasında radikalizm farkını vurgulamak için Lenin tarafından sıklıkla politik argümanlarında bir metafor olarak kullanılacak ve Jakobenlik emekçi sınıflar yararına amansız bir mücadele imgelemi olarak yeniden üretilecektir" (Demirli, 2018: 59).

⁴ THKO'luların İş Bankası soygunu, hemen ertesinde bizzat Deniz ve Yusuf'un isimleriyle birlikte gazetelerde yer alınca, Dev-Genç çevresinde bunun "polis tertibi" olduğu sanıldı... THKP-C kurucularından Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga, THKO kurucuları Hüseyin İnan, Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan'la bir araya geldiler ve onlara "silahlı mücadeleyi erken başlattıklarını", "önce parti kurmak gerektiğini", aynı mücadele biçimini benimsediklerine göre birleşmeleri gerektiğini söylediler. Ama reddedildiler. Bir aktarıma göre, Hüseyin İnan, "Siz kent proletaryasına inanıyorsunuz, biz ise kır proletaryasına" diyerek, aralanandaki farklılığa dikkat çekti (Ersan, 2014: 41).

⁵ TKP-ML ve daha sonra TİKKO 2016 ve 2017'de yaptıkları bir açıklama ile (sırasıyla) şu gerekçe ile ayrıldıklarını bildirmişlerdir: "HBDH programı partimizin ideolojik yaklaşımlarından biri olan ülke devrimi tanımını genişletmektedir. Partimiz öncelikli ve acil görevi olarak, ülke devrimini gerçekleştirmeyi önüne hedef olarak koyar. Ayrıca Rojava'nın bir devrime denk düşmediği ifadeleri kullanılmıştır." Daha Sonra TİKKO, ABD'nin PKK'ya rozet takması hadisesi

DKP, Devrimci Karargâh, MLKP ve Proleter Devrimciler Koordinasyonundan oluşan on örgüt;⁶ Duran Kalkan'ın basın toplantısındaki açıklamaları esas alınrsa, on buçuk⁷ örgüt, birkaç aylık tartışma sürecinin ardından HBDH çatısı (Halkların Birleşik Devrim Hareketi) adıyla birleştiklerini ilan etmişlerdir. Türkiye'de artık isimleri bile unutulmaya yüz tutmuş, çoğu yetmişli yılların ilk yarısında temelleri atılan, bazılarının üye sayısı neredeyse örgüt adlarındaki kısaltmaların harf sayısının bile altına inmiş, irili ufaklı sol örgütler, mezarlıklardan, tarihin dehlizlerinden çıkarılıp bir Frankenstein gibi özenle biçilip dikildikten sonra, tepeden tırnağa silahlandırılıp, basın açıklaması ile kurtarıcısı olacağı halka müjdelenmiştir.

On buçuk örgütün toplamından oluşturulan silahlı grup, kendisini en başta İnsanlığın, sonra Orta Doğu'nun ve ardından Türkiye'deki tüm ezilmişlerin, biricik kurtuluş umudu olarak tanıtırken bu görüntüsünün onca yaşanılmış tecrübeden ve kötü hatıralardan sonra nasıl algılandığının farkında bile değildir. HBDH Yürütme Komitesi üyesi, 70'li yıllarda derin bir uykudan ansızın uyandırılmış ve eline bir metin tutuşturulmuş gibi, arka fondaki dehşeti hiç hesaba katmadan sloganlar eşliğinde basın bildirisini okumaktadır. Arka tarafta 70'li yılların önde gelen devrimci liderlerinin, sarı yıldızlı, kırmızı zemin üzerindeki posterleri, silahlı ve maskeli militanların elinde dalgalanmaktadır. Konuşmacı bir yandan intikam dolu sözlerle, devrim şehitlerinin bağlı olduğu örgütün tarihsel kahramanlarına atıflar yapmakta, bir yandan da "Türkiye halklarının kurtuluş umudu olduklarını, işçinin, köylünün, emekçinin kavgasını verdiklerini, tüm ezilmişlerin, ekolojinin, toplumsal cinsiyetçiliğin, ataerkil zihniyet altında ezilen kadın haklarının adına savaştıklarını bir yumruğunu devamlı havada savurarak dile getirmektedir. Şayet araya ekoloji ve toplumsal cinsiyet temaları girmese, tüm bu olup bitenlerin 70'li yıllara ait bir belgeselin görüntüleri olduğu rahatlıkla söylenebilirdi.⁸ Bu örgütlerin birleştirilmesi sonrası yüzleri maskelerle tamamen kapalı, ellerinde uzun namlulu silahlar ve farklı teçhizatlarla donatılmış grubun toplamından ortaya çıkan bu varlık 70'li yıllardan kalma bir "hayalet gibi devamlı surette Türkiye'nin üzerinde dolaş(tırıl)ıyor." Tam da bu noktada sorulması gereken

---

üzerine ayrılma kararı aldığını duyurur. Ancak bu fikir ayrılığı da örgütü destekleyenler ve destelemeyenler şeklinde ikiye böler. <https://www.cnnturk.com/turkiye/pkk-ve-tikko-arasinda-abd-catlagi>

⁶ <https://www.evrensel.net/haber/274742/pkk-ve-mlkp-dahil-10-orgut-halklerin-birlesik-devrim-hareketini-kurdu>

⁷ <https://www.haberler.com/turkiye-ye-karsi-birlesen-9-orgutun-basina-duran-8322130-haberi/> Duran Kalkan basın toplantısında, Diriliş Hareketi'nin toplantılara katıldığını, olumlu görüş bildirdiklerini ancak kesin kararlarını yetkili kurullarında görüştüğünden sonra bildireceklerini ifade etmiştir.

⁸ https://twitter.com/_hbdh_Devrim/status/1318963005120409601/photo/1 Halkların Birleşik Devrim Hareketi resmi hesabıdır.

bir soruya dönüşüyor. Marks (2008:15)'ın ifadesiyle: "Papa ve Çar, Meternih ve Gizo, Fransız radikalleri veya Almanya polisi" değilseniz, bu hayalet sizi neden ürkütüyor? Ezilmişler, mazlumlar, haksızlığa uğramışlar, yoksul ve sömürülen emekçiler söylemi niçin insanda bir panik ve korkuya sebep oluyor? Dağdan bir kulübeyi gözlemleyip her an basabilecek bir hortlağa bunu anlatmak zor bir mesele... Yine de denenebilir.

Daha kuruluş aşamasında varlığını silahlı mücadele ve buna bağlı olarak terör eylemleri üzerine bina etmiş bir örgüt olan PKK'nın ön ayak olduğu bir oluşumun Frankenstein benzetmesiyle bütün Türk sol örgütlere mal edilmesi toptancı bir yaklaşım veya haksız bir eleştiri olduğu iddia edilebilir. Şayet çalışmanın konusu PKK'nın ürettiği şiddetten ibaret olsaydı. Durkheim'in sosyoloji için kullandığı bir cümleyi ödünç alarak ifade edecek olursak, "bir dakikalık bir inceleme zahmetine dahi değmezdi." Ancak sırf PKK ile bu türden bir ittifak ya da himaye ilişkisi bile Türk sol örgütlerinin sadece şiddetle olan ilişkisini değil, aynı zamanda Türk solunun tarihsel bilinçaltı hakkında da birçok ipuçları barındırmaktadır. Bu oluşum konjonktür itibariyle sol tecrübenin en basitinden bir taktik veya stratejik hamlesinden ibaret görülmemelidir. Aksine Türk solunun tarihsel kodlarıyla ilgilidir ve bu kodların anahtarları 1960'lardan sonra ortaya konulan kurucu metinlerin şekillendirdiği örgütlenme ve eylem pratiğinde gömülüdür. 27 Mayıs darbesinden sonra Kemalizm ve ordu içindeki cuntacı yapılanmalarla kurulan ilişki ve bir adım sonra oluşan kır ve şehir gerillası örgütlenmesinin kendisini sürekli tekrar ettiği görülmektedir. HBDH, bu döngünün, "tarihi tekerrürün, bir farkla, tirajı-komik bir şekilde" son halkasıdır. HBDH'ı tirajı-komik yapan şey de bir gerilla ordusu ve yine bir başka "kült"ün izinden giderek yinelemesinden kaynaklanmaktadır. Peki, söz konusu tarihi tekerrürün ilk halkası ve oluşum evresi ne zamandır?

Türk Solunun Referans On Yılı

Her dünya görüşünün, ideolojinin, kendi geleneği içinde kurucu dönemleri ve kurucu metinleri vardır. Başka bir ifadeyle geriye dönük bir okuma yapıldığında böyle bir istinat noktası tespit edilebilir. Bu istinat noktası, o dünya görüşünün ontolojik ve epistemolojik tasavvurunun inşasında temel bir işlev görür. Bunun yanı sıra ideolojinin siyaset, devlet, ekonomi ve topluma dair teorik teşekkülünü de oluşturur. Vali'nin (2005: 19) ifadesiyle, bir ideolojinin kökeni öznesinin, -söz konusu özne insan, sosyal bir sınıf veya ulus olabilir-, kimliğinin aynadaki yansımasıdır. İdeolojinin talepleri her zaman onun öznesine (bireysel veya kolektif) içkindir. Bu öznelerin gerçek veya farazi eylem

ve niyetleri söz konusu ideolojinin köken ve gelişimine dair tarihsel anlatıları oluşturur. O halde bir ideolojinin kökeni tarih ve politikanın kesişme noktasıdır, aynı zamanda bu nokta ideolojinin ortaya çıkışı ve öznesinin tarihsel ve siyasi bir aktör olarak yaratılma noktasıdır. HBDH'la ortaya çıkan yapı da nihayetinde bir geleneğin yansımasıdır. Söylem ve pratiği ancak o geleneğin içine yerleştirilirse bütünlüklü bir anlama kazanır. Bu yönüyle dünya görüşünün, ideolojinin, referans veya istinat noktasını tespit etmek, sonraki dönemleri anlamak için de elzemdir. Bu dönemin ürünü olan metinlere ve tartışmalar hem o dönemdeki nesillerin hem de sonraki nesillerin üzerinde derin izler bıraktığı gibi, bu nesillerin eylemlerine de “yön” verir. O halde –yazıyı ilgilendirdiği kadarıyla- Türk soluna asıl rengini veren dönemleri, metinleri, başka bir ifadeyle, istinat noktasını tespit etmek mümkün müdür?

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren Türkiye'de çeşitli sosyalist fikir akımlarına rastlanır; ancak bütün bu akım ve fikirler dar bir kadro hareketi çerçevesinde sıkışıp kalmışlardır (Güzel, 2002: 35). 1921 yılında Üçüncü Enternasyonale mensup, Mustafa Suphi ve 14 yoldaşının türlü hakaret ve tacizlerle motorlara bindirilip Karadeniz açıklarında öldürülmelerinden sonra (Cilasun, 2008: 172) Türkiye'de dar bir kadroyla sınırlı olan bu komünist hareket sekteye uğratılmıştır. 1951 yılında ise, 167 kişinin tutuklandığı 1951 yılı tevkifatı ile Türkiye'de komünizm henüz bir örgütlenmeye gidilmesine müsaade edilmeden dağıtılmıştır. “Hikmet Kıvılcımlı tarafından 1954'te kurulan ve 1957 seçimlerinde ciddi bir varlık gösteremeyince 1958'de kapatılan ‘Vatan Partisi’ (Sayılğan, 2009: 301) haricinde 1960'a kadar Türkiye'deki komünist harekette herhangi bir kımıldanma yok gibidir. “Sol ve sosyalist düşüncelerin Türkiye'de etkinlik kazandığı ya da ‘onlara bu etkinliğin kazandırıldığı dönem,’ Türkiye'de çok partili bir demokratik hayata geçişin ertesindeki 27 Mayıs darbesini izleyen dönemdir” (Güzel, 2002: 35). Türkiye Komünist partisine 60'lara kadar yürütülen tek faaliyet, sosyalist ülkelere sığınan üyelere bazılarının 1958'de “Bizim Radyo”yu kurmaları ve bu radyo vasıtasıyla yayın yapmalarındır. Uzun yıllar boyunca TKP'nin siyasal faaliyeti bu radyo aracılığıyla yürüttüğü propagandadan, ülke içinde tek tük bireylerle kurmaya çalıştığı çok sınırlı ilişkilerden ibaret kalır. 27 Mayıs Darbesi'nden sonra ise, 1962'de “Dış Büro” kurulur. Ülkede kalan Doktor Hikmet Kıvılcımlı, Reşat Fuat Baraner, Mihri Belli gibi eski TKP yöneticileri Dış Büro'yla bağlarını kopararak kendi yollarına koyulurlar (Ersan, 2014: 18, Sayılğan, 2009: 311).

Şayet bir Türk solundan bahsedilebilecekse bu ilk evresinden sonra yoğun tartışmaların yapıldığı, solun ana metinleriyle Türkiye'nin özgün tarihsel şartlarının harmanlandığı ve Avcıoğlu, Aybar, Boran, Mihri Belli, Kıvılcımlı gibi önemli isimlerin yer aldığı yıllara bakmak gerekmektedir. Evrensel sos-

yalızmin değilse bile, Türk solunun kurucu metinleri bu yılların mahsulüdür. 60'ların başında kurulan TİP (Türkiye İşçi Partisi), bir iki ay sonra kurulan YÖN dergisi, bu yılların ortalarına doğru MDD (Milli Demokratik Devrim) hareketi ve 60'ların sonuna doğru bayrağı devralan Türk Solu dergisi, Devrim gazetesi gibi yayın organlarıdır. Önceleri TİP çizgisinde olan FKF, Dev-Genç gibi gençlik örgütlenmeleri ve 70'lerde bu gençlik örgütlenmelerinin dönüştüğü THKO, THKP-C ve TKP-ML gibi kır ve şehir gerillası ve diğer örgütsel, devrimci pratikler de hiç şüphesiz bu dönemdeki tartışmaların mahsulüdür. Son olarak PKK'da kurucuları başta olmak üzere nihayetinde üst düzey yöneticileri bu geleneğin içinde yetişmiş, bu tartışmalarda yer almışlardır.

Solun yükselişe geçmesinde 1960'lı yılların başında dünyada sol fikir akımları ve hareketlerinin etkisi de göz ardı edilmemelidir. Dünyadaki bu gelişmelerle Türkiye'de yaşanan hızlı sosyo-ekonomik dönüşüm kesişmiş karşılıklı bir etkileşime girmiştir. Köyden-kente göç, çok partili siyasi sisteme geçişle birlikte toplumun geniş kesimlerinin siyasete katılması, sanayileşmede hızlı artış ve işçi sayısının artması gibi değişimlerin yaşandığı bir döneme girilmiştir. Buna bağlı olarak işçi örgütlenmelerinde ve hareketlerinde dikkat çekici gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. "1967'de DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları) kurulmuş, daha DİSK kurulmadan önce başlayan 1963 ile 1970 arasında toplamda 89.839 işçinin katıldığı 513 grev yapılmıştır" (Yurtsever, 2008: 44). Bu gelişmelerin sonucunda 1960'lı yılların başında parlamentoda işçi haklarının savunulması maksadıyla sendikalar tarafından TİP (Türkiye İşçi Partisi) kurulur. Kısa süre sonra parti başkanlığına Mehmet Ali Aybar getirilir. "1965'te girdiği seçimde, seçim sisteminin de etkisiyle 276.101 oyla 15 milletvekili çıkarılır."⁹ Bu seçim başarısı parlamenter demokrasi içinde mücadele verilmesi açısından ümit verici bir gelişme olur. Mehmet Ali Aybar'ın "güler yüzlü sosyalizm" tezi de bu tarihlerin ürünüdür. "TİP tüzüğünde kendisini 'İşçi sınıfının ve onun demokratik önderliği etrafında toplanmış bütün emekçi sınıf ve tabakaların kanun yolundan iktidara yürüyen örgütü' olarak tanımlıyor ve 'olayları işçi sınıfı ve emekçiler açısından değerlendireceğini ve onların hak ve özgürlüklerini gerçekleştirmek için mücadele edeceğini' belirtir" (Yıldırım, 2008: 42). Ancak TİP'in kurulmasının hemen ardından TİP'in ve parlamenter mücadelenin yanı başında bir damar daha filizlenir. Doğan Avcıoğlu liderliğinde "Yön" ve 60'ların sonlarına doğru Mihri Belli önderliğinde MDD (Milli Demokratik Devrim) hareketi. İşte Türkiye'de Kemalist cunta ile aşısı tutan asıl damar bu olmuştur. Bir diğer damar olan TİP, Kemalist bir ideolojiye sahip olmakla birlikte uzun zaman parlamenter demokrasi içinde kalmakta ısrarcı olmuştur.

⁹ <https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf>

Yön ve MDD hareketi, Kemalizm'in bir nevi 1960'lardaki uzantısı, bir yorum olmuştur. Sahipliğini ve yazı işleri müdürlüğünü Doğan Avcıoğlu'nun yaptığı Yön dergisi, 20 Aralık 1961 tarihindeki ilk sayısında aydınların ortak bildiriyle yayınlanmıştır. "Bildiriye önce 164 daha sonra 878 kişi toplamda 1042 isim imza atmıştır" (Özdemir, 1986: 301).¹⁰ Bildirinin birinci maddesinde: "Atatürk devrimleriyle amaç edinilen çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmanın, eğitim davasını sonuçlandırmanın, Türk demokrasisini yaşatmanın, sosyal adaleti gerçekleştirmenin ve demokrasi rejiminin sağlam temeller üzerine oturtmanın, ancak iktisadi alanda hızla kalkınmakta, yani milli istihsal seviyesine hızla yükseltmekte göstereceğimiz başarıya bağlı olduğuna inanıyoruz." Bu maddenin hemen sonraki (a) bendinde "Atatürk devrimlerinin amacı olan Batılılaşmak, en geniş anlamıyla, Batının istihsal seviyesine yaklaştığımız ölçüde gerçekleşebilir. Türkiye'deki istihsal seviyesi yükseldikçe, şehir-köy ikililiği ortadan kalkacak, imkânlar genişleyecek ve Batı uygarlığının temeli olan akılcı, düşünce kütlelere yayılacaktır" (Yön Dergisi, 1961:12). Yön'cüler bu bildiriyle Kemalist ideolojinin yegâne ideali olan muasır medeniyetler seviyesine ulaşma ve Kemalist devrimlerini tamamlama misyonunu üstlendiler. "Anti-emperyalist vurgulu bir Kemalizm ve ona bağlı 'zinde kuvvetler' 'bu söylemle' birlikte Türk solunun İdeolojik mayalanmasının" temel öğelerinden biri olmuştur (Yurtsever, 2008: 48).

Yukarıda da ifade edildiği gibi Yön dergisi ile birlikte etkili olan bir başka oluşum da Mihri Belli liderliğindeki MDD hareketidir. Mihri Belli, E.Tüfekçi imzasıyla 1966'da Yön'ün 175. sayısında, Türkiye'de gerçekleşecek devrimin "milli demokratik devrim" olacağını ve işçi sınıfının "Kemalist, asker-sivil aydın zümre" ittifakıyla gerçekleştirileceğini iddia ediyordu. Belli: "Asker-Sivil Aydın Zümre" alt başlığı altında şu ifadelere yer veriyordu: "Türk toplumunda pek önemli bir yeri olan, çoğunluğu küçük burjuva kökten gelme asker – sivil bürokrat aydın zümrede (ki öğrenci gençliği ve meslek erbabının çoğunluğu da bu zümreye katabiliriz.) küçük burjuva içinde ele alınmalıdır. Türk aydınlarının hemen hemen tümü az çok eğitim gömüşlerin büyük çoğunluğu bu zümre içindedir. Bir iktisadi sınıf olmadığına göre söz konusu asker sivil aydın zümreye önem vermek ve özellikle üzerinde durmak sosyalist teori bakımından doğru mudur? Bu zümreyi küçük burjuvazi içinde saydığımızı göre küçük burjuvazinin devrim karşısındaki tutumu ve devrimci potansiyeli hakkındaki genel olarak söylediklerimiz bu zümreye de uyacağına göre asker-sivil aydın zümreyi özel bir tüm olarak ele almanın gereği var mıdır?" (Belli, 1966: 10). Mihri Belli devamında bunun teoriye aykırı olmadığını fetvasını da Marx'ın "Louis Bonaparte'ın XVIII. Brümer'i" adlı eserinde On dokuzuncu yüzyıl Fransa'sında elli bin kişilik devlet memuru kitlesini

¹⁰ Bildiriye imza atan aydınların tam bir isim listesi için bkz. (Özdemir, 1986: 301).

dikkate almasında buluyordu ki, Belli'ye göre, şimdi Türkiye'de bu sayının onlarca misli bir kitle vardı ve bu sebeple böyle bir ittifak teoriye de uygundu. Böylelikle Kemalist ilkeler, Marksist teoriyle yeniden tanımlanmaya, yorumlanmaya başlanıyor ve zinde kuvvetlere öncü sınıf rolü biçilmesinin teorik alt yapısı oluşturulmuş oluyordu (Belli, 1966: 10).

Doğan Avcıoğlu'nun öncüsü olduğu "Yön" de Mihri Belli'nin öncüsü olduğu "MDD" hareketi de burjuva demokrasisi içinde siyaset yapmaya pek sıcak bakmıyorlardı. Doğan Avcıoğlu, parlamenter yöntemden ümitlerini kesip yeni çözüm yolları aramaya yönelenlere bir teklif getiriyordu: Devrim, gazete çıkış bildirisinde, çağdaş uygarlığa ulaşmak amacı için devrimlere yönelen Atatürk'ün de "biçimsel demokrasi kurumlarına" itibar etmediğini vurguluyor. Anti Kemalist gidişi durdurup Kemalist hedefler yolunda yürümek için devrimci bir yöneliş içine girmek gerektiğine dikkat çekiyordu (Atılın, 2008: 294). Sol, bu tarihten sonra bütün umudunu "asker-sivil aydın zümre" ittifakıyla en kestirme yoldan 27 Mayıs benzeri bir darbeye bağlamıştır. Askeri ve bürokratik kadrolar istedikleri zaman tarihe müdahale edebilmekte ve tarihin akışını da istedikleri doğrultuda belirleyebilmektedirler. 27 Mayıs Darbesi bunu bir kez daha teyit etmiştir. Kemalist ideolojinin burjuva karakteri ortadayken bu ideolojiye eklenen Marksist teorinin zorlama yorumları, zinde kuvvetlerin desteğini kazanıp bu kuvvetler vasıtasıyla kestirmeden bir devrim yapmayı hedeflemiştir. Kemalizm'in tek parti iktidarı süresince, dar bir kadroyla, gerçekleştirdikleri de sol için asıl ilham kaynağı olmuştur. Başka bir ifadeyle, Türk solu daha çok Kemalizm'in "az zamanda çok iş başarabilme" potansiyelinin cazibesine kapılmıştır. Zinde kuvvetlerin, 27 Mayıs'ta DP'nin on yıllık o güçlü iktidarını bir gecede yerle bir etmesi bunu bir kez daha teyit etmiştir. İlhan Selçuk, 27 Mayıs Darbesi'ni Yön'de coşkulu bir dille kaleme alırken "zinde kuvvetler" in bu gücüne yaslanmak gerektiğini açıkça ifade etmektedir. "...İktidar el değiştirmiştir. Hem de yepyeni dokuda bir el birdenbire memleketin kaderine hâkim oluvermişti. İlk şaşkınlık geçtikten sonra görüldü ki, bu yeni kuvvet eskimiş siyasi kuvvetlere hiç benzemiyordu. Bu yeni kuvvet üzerine eski siyasi kuvvetlerin yapacakları her türlü hesap tutmayacaktı. Bundan sonrası belki de bazılarımız için bir rüya gibidir. Hapishaneler, idamlar kanunlar, Kurucu Meclisler, Anayasalar, referandumlar, yeni seçimler... Bir rüzgâr gibi geçen günler sonunda hiç düşünülmeyen, akla bile gelmeyen, 27 Mayıs gününden birkaç ay önce söylense çok kişinin hiç ama hiç inanmayacağı bir sürü hikâye yaşadık (Selçuk, 1962: 5).

Yön ve MDD çevresi, Türkiye'de işçi sınıfının yeterli olgunluk ve güçte olmadığını, kapitalist özel mülkiyeti kaldırmanın verili aşamanın hedefi olmadığı öne sürülüyordu (Yurtsever, 2008: 50). Bu sebeple işçi sınıfı da gözden çıkarılmıştır. Bu sınıfın bilinç kazanması gibi meşakkatli işlerle za-

man harcamaya gerek yoktur. Türk solu bu tarihten itibaren jakoben Türk Modernleşmesi klasiğinin yolunu tutmuştur. Yapılacak tek şey bu potansiyele sahip kadrolara doğru kılavuzlar (ilerici aydınlar) vasıtasıyla sosyalizme gidecek yolda rehberlik yapmak olacaktır. Yön'ün önemli isimlerinden Mümtaz Soysal, 27 Mayıs'ın ertesinde, Yön'ü kurarken sol aydınların ortak ruh halini ve görüş acısını şöyle anlatıyordu: "İlk seçimlerden çıkan siyasal kadro da bu bakımdan umut verici görünmüyordu. Türkiye için bizim yanlış saydığımız yöne sapma tehlikesi vardı. Her şeyden önce bu tehlikenin önlenmesi, insanların bu tehlikeye karşı uyarılması gerekiyordu. Doğru bildiğimiz yöne nasıl ve kimlerle gideceğimiz konusunda ise belliydi ki, aramızda tam bir görüş birliği yoktu. Kimimiz hızlı ve kestirme çözümleri, kimimiz de yığınların bilinçlenip örgütlenmesine dayalı yavaş ve uzun çözümleri beğenmekteydik" (Soysal'dan akt. Özdemir, 1986: 22).

Yön ve MDD tezleri sol içinde de tartışılmıştır. TİP, girdiği ilk seçimde aldığı oyla değilse de parlamentodaki sandalye sayısının da etkisiyle devrimci tezlerle arasına mesafe koymuştur. Bu sebeple TİP'te "devrim" den çok bir geçiş, seçimle iktidarı alma düşüncesi vardır. TİP'in lideri Aybar'ın, solu hem bu kolaycılığı hem de Türk modernleşme geleneğinin jakoben yönünün sirayet edişini ifade etmesi de bu sebeptir. "Aybar'a göre, Yön çevresi ve Avcıoğlu işçileri küçümseyen" gecikmiş bir Tanzimatçıydı. Aybar, bu sebeplerle aydınlar arasında geniş yankılar uyandıran 'Yön bildirisi'ne de itibar etmemiş ve imza atmamıştı. Bildirinin, "Türkiye'nin kurtuluşunu Tanzimatçı geleneklere uygun olarak, Bey takımının 'ilerletici' girişimlerine bağladığını düşünüyordu (Atılğan, 172). Avcıoğlu ise, Aybar'ın sosyalizmin aşağıdan yukarıya doğru ve işçi sınıfı öncülüğünde kurulabileceğine ilişkin düşüncesini "romantik" buluyordu. Ona göre, "Parlamentar rejim, yüksek bir sanayileşme düzeyine uygundur; bu rejim halkın önemli bir bölümü okuma yazma bilmeyen, açlık çeken az gelişmiş ülkelerde Batı'dakine benzer sonuçlar veremezdi" (Atılğan, 2008: 295).

MDD çevresi son on yıldır beklediği darbeye bu tarihlerden sonra artık çok yaklaşmıştır. 9 Mart'ta¹¹ ordudaki sol cuntanın darbe hazırlığı sürmektedir. 1967'de kapanan Yön'ün yerine 21 Ekim 1969'da yayımlanmaya başlayan haftalık Devrim gazetesiyle Avcıoğlu, "bu darbenin ideolojik-siyasal çerçevesini oluşturmaya çalışıyordu. Devrim sol cuntanın yayın organı gibiydi ve üst kademe komutanların dahi yakından izlediği bir dergiydi" (Ersan, 2014: 24). Yön'deki yazılarla ileri sürülen MDD tezleri ise, asıl gelişkinliğine bu dönemlerde çıkmaya başlayan Türk Solu dergisiyle ulaşıyordu. Türk Solu

¹¹ Türk solu, 12 Mart Muhtıra/darbesine kadar hep bir 27 Mayıs hayal etmiştir. Solun 12 Mart'a olan nefreti darbeye ilkesel olarak karşı olmasından kaynaklanmamaktadır. Darbe "12 Mart'ta değil de "9 Mart'ta gerçekleşmiş olsaydı solun tarihinde darbe değil, tüm o "ilerici vasıflarıyla" bir ihtilal olarak anılacaktı.

1. sayısında “Neden Çıkıyoruz” başlığı altında, “Bugünün savaşı, 19 Mayıs 1919’da Atatürk’ün önderliğinde başlayan ulusal şahlanın, bir gerileme sürecinden sonra, yeni koşullar içinde sürdürülmesidir” (Türk Solu, 1967: 1-7) ifadelerine yer verir. Avcıoğlu da aynı dönemlerde Devrim gazetesinde ordunun ilerici niteliklerini övüyordu. “Fakir ve mütevazı ailelerden gelen ordu, Türkiye’mizin ileri hamlelerinde dayanılacak en sağlam kuvvetlerden biridir... Bazı ilerici aydınlar, ordumuzu Batı ordularından ayıran temel farkı görmemekte ısrar etmektedir... Türk ordusu, halkın ordusudur, halk ordusudur. İlericiliği, Atatürkçülüğü buradan gelir” (Avcıoğlu, 1962: 5). Sınıflı toplumsal yapıyı sona erdirecek biricik irade” bu şekilde askeri bürokratik kadroya, darbeye iş birliği yapılması için bir cuntaya devrediliyordu. Mihri Belli’nin Ankara SBF’de yaptığı bir konuşmanın bir yıl sonra Türk Solu dergisinde düzenlenmiş metni de artık öncü sınıf tartışmalarına son noktayı koymayı amaçlamaktadır. “Devrimci Güç Birliği’nde kim öncü, kim artçı pazarlığı da yoktur. Kim en iyi savaşır, o öncüdür. Öncünün kim olacağını mücadele gösterecektir. Ben kendi hesabıma, eminim ki, geniş Kemalist çevreler, sosyalizmi benimseyecekler” (Türk Solu, 1969: 12-23). Goşist sol örgütlerin tarih sahnesine çıkması bu gelişmelerden sonradır. Sendikaların demokratik taleplerle örgütlendiği, forum, miting, grev, yürüyüş, 1965’te TİP’in seçim başarısıyla başlayan, sosyalist yükselişin ilk perdesi böylelikle yetmişli yılların başında silahlı eylemlerle kapandı. Bu sürecin sonunda üniversiteli gençlerin silahlı başkaldırısı, sosyalist harekete damgasını vurdu

Yedisinde Türk Sol Örgütler

1968-70 gençlik eylemlerinin içeriğini oluşturan ideolojik-siyasal görüş açısı kabaca Kemalizm’le sıkı sıkıya bağlı “İlericilik”, “solculuk”, “devrimcilik” gibi sosyalizm kavramlarıyla özdeşti ve bu da ordu millet el ele sloganında ifadesini buluyordu. Aydın Aktay (2020: 52) ifadesiyle, Türk solunun neden jakoben bir tutum içinde olduğu; yani halka neden tepeden baktığı ve sorunların çözümünde neden halkın yönelimlerine değil de siyasal erkin atacağı adımlara bel bağladığı” ancak bu tarihsel süreciyle düşünüldüğünde anlam kazanabilmektedir. MDD’nin Jakoben tezlerinin gençlik üzerinde büyük etkisi olmuştur. 1970’li yıllara gelindiğinde devrimci genç liderlerin kurdukları illegal örgütler daha çok ön plana çıkmaya başlamıştır. MDD ve TİP arasındaki cuntacı ve parlamenter bölünmede “gençlik liderlerinin çoğu TİP’i parlamentarist çizgiyi savunan “pasifist” bir parti kabul ediyor; MDD’cilerin önerdiği gibi “parlamento dışı” mücadele yöntemlerini benimsiyordu. Ersan (2014: 42)’a göre, her ne kadar Mahir Çayan’ın liderliğinde kurulan THKP-C, kendilerinin de içinde yer aldıkları MDD hareketinin sol cunta çabalarına endeksli politikalarından hoşnut olmadıklarını dile getirirler de 1970’lerin ikinci yarısı

sında, Yüzbaşı Orhan Savaşçı aracılığıyla ordu içinde (Hava Kuvvetleri'nde) askeri bir örgütlenmeye sahip oldu. Ordu içindeki örgütlenme askeri savcıya göre "THKP-C'nin en güçlü kanadıydı. THKP-C'nin 1970-71'de ordu içinde ulaştığı örgütlenme düzeyine sonraki yıllarda hiçbir sol grup ulaşamadı. İstanbul'da açılan ikinci THKP-C davasının 380 sanığından 132'si askerdi. Atılğan'a (2008: 299) göre o dönem radikal gençlik hareketlerini bu şekilde desteklemesinin nedenleri vardı. Başlıca neden iktidarın ele geçirilmesinde gençliğe biçilen roldü. Gençlik, subaylarla birlikte, 9 Mart'ta gerçekleştirilmesi planlanan hükümet darbesinde yer alacak temel kuvvetlerden biriydi. Nitekim THKP-C ile kurulan temaslar sonucunda bu grup 9 Mart darbesine katılmaya ikna edilmiş ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün feshedilmesi görevini üstlenmişti.

68'de ABD Büyükelçisi Kommer'in gelişine yönelik olduğu gibi, "protesto, boykot, forum, grevlere destek, bildiri ve yürüyüşlerle başlayan gençlik eylemleri, döviz asma, üniversite, rektörlük ve faküle işgalleri (Yıldırım, 2008) ile devam eden gençlik örgütlenmelerinin eylemlerini yetersiz bulan THK-C ve THKP'nin stratejisi "Milli Demokratik Devrim" yönündedir. "Bu örgütler, ASD'ye yazdıkları bir açık mektupta eylem ilkelerini şöyle açıklarlar: Dev-GENÇ, Milli Demokratik Devrimi gerçekleştirmek için yeterli bir örgüt değildir. Proleter bir savaş örgütü kurulmalıdır; Devrim (Milli Demokratik Devrim) İşçi-Köylü ittifakı üzerinden kırlardan şehirlerin fethi rotasını izleyen bir halk savaşı ile tahakkuk edecektir (Saygan, 2009: 361). Bu gelişmelerden sonra örgütler, daha radikal bir nitelik kazanarak gerilla eylemlerine dönüştü. Buna paralel olarak şiddetin dozu artmaya başladı. Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nun dinamitlenmesi, Fidyeye karşılığında adam kaçırmaya, banka soygunu, Rehin alma vb. terör eylemleri vuku buldu. Bu terör eylemlerinden bazıları şunlardır: "İsrail Başkonsolosu, Efraim Elrom'un öldürülmesi, İngiliz teknisyenlerin rehin alınması daha sonra çatışmada öldürülmesi, Hakan Duman isimli bir gencin 250.000 Türk lirası karşılığında kaçırlması, Nisan 1971 Gaziosmanpaşa İş Bankası, Mayıs 71'de Ziraat Bankası Unkapanı şubelerini soyarken odacı Tahsin Yaman'ın öldürülmesi, Sibel Erkan isimli bir genç kızın rehin alınması elçilikte nöbet tutan polisler ateş açılması vb. (Sayılğan, 2009)'dir.

MDD ve Yön'ün önemli isimleri teorileriyle uyumlu hareket eden gençleri Mustafa Kemal'in örneklik teşkil eden pratiği üzerinden savunuyorlardı. Deniz Gezmiş ve arkadaşları olmak üzere kentlerde ve kırlarda "gerilla" eylemlerine yönelen THKO ve THKP-C, TKP-ML'nin sahneye çıkmasıyla şehirde ve kırdaki gerilla savaşı başlatılmak amacıyla silahlı eylemler yapılmaya başlandı. Gençlik önderlerinin bu hareketi, Doğan Avcıoğlu tarafından şu şekilde savunuluyordu: "Gerilla sözünü Türkiye'de ilk kullananlardan biri

Atatürk'tü... Atatürk'ün gözünde gerilla, mazlum ilkelerin emperyalizmle savaşlarında bir kurtuluş silahıydı... Fakat ülkemizde egemen sınıflar, korku içinde sık sık gerilladan laf etmeye, gerillayı eşkıyalık, haydutluk, soygunculuk diye karalamaya koyuldular.... Türkiye'de bugün gerilla başladıysa, bunun nedenini, gözünü budaktan sakınmayan gençlerin macera ve gangsterlik hevesinde değil, ülkenin içine düşürüldüğü koşullarda aramak gerekir. Atatürk'ün Cumhuriyetinde benzer olayların olabileceğini hiç düşünebilir miydiniz" (Avcıoğlu, 1971). TİP'in gençlik teşkilatlanmaları zamanla Yön ve MDD (Milli Demokratik Devrim) yanlısı aydınlarının oluşturdukları ideolojik çerçeveye yakın bir çizgide hareket etmeye başladı. Gençler, 68'in sosyolojik şartlarını okumuş ve kendilerince bir noktaya varmışlardır. Her ne şekilde varmış olurlarsa olsunlar iktidarı elde etmeye yönelik stratejileri, örgütlenmeleri ve şehir-kır gerillası savaşlarıyla, şiddeti tercih ettikleri ve siyasal imkânı tamamen dışladıkları gerçeğini değiştirmemektedir. Böyle bir imkân var mıydı? Mihri Belli "12 Mart'tan sonra, MDD'nin hatasını Anayasa Mahkemesinin "demokratik devrimin" Anayasaya aykırı olmadığı yönündeki kararından sonra parti kurmamalarında görmektedir" (Yurtsever, 2008: 87). 12 Mart'ta tutuklanan devrimciler cezaevinden çıktıktan sonra, gerillacı yöntemleri sorgulamaya başlamışlardır. Buna rağmen kısa bir süre sonra ortaya çıkan görüntüler öncekilerden daha büyük felaketlerle neticelenmiştir. 12 Eylül'de ordu bu çatışma ve terör ortamını bahane ederek darbeyi gerçekleştirmiştir.

Yetmişinde Türk Sol Örgütler (HBDH)

Türk sol örgütlerinin 70'lerde başlayan serüveni elli yıl aradan sonra uzun ve dolambaçlı bir yolu izleyerek benzer bir şekilde noktalanmış görünmektedir. Ortaya çıkışı, eylem biçimi, slogan ve kutsanan bir devrimci şiddet söylemleriyle yoluna devam etmektedir. HDBH'ın başına geçirilen, Duran Kalkan, 2019 yılında ANF'ye, geçen üç yılın değerlendirmesini yaptığı bir röportaj vermiştir. Röportajda sık kullanılan sözcükler şunlardır: Devrim sözcüğü 142, eylem 36, yıkım 28, şiddet 7, demokrasi 79, İleri/ilericilik 19, faşizm 76, mücadele 99, gerilla 7, özeleştirici sözcükleri ise 11 kez kullanılmıştır. Demokrasi de dâhil olmak üzere bu sözcüklerin her biri, devrimci bir şiddetin meşruluğuna ve kutsallığına işaret etmektedir. Röportajda bu kavramların kullanıldığı pasajlardan bazıları şu şekildedir. "Faşizm kanlı-katliamcı bir saldırganlık olduğuna göre ona anladığı dille cevap vermek de gerekir. Dolayısıyla anti-faşist mücadelede devrimci şiddetin, silahlı direnişin de önemli bir yeri ve rolü vardır (...) "Faşist terörü kıracak devrimci şiddette bulunacaksa, kuşkusuz bunları en ileri düzeyde gençlik yapabilir" (...) "Devrimci şiddeti de içeren çok yönlü bir anti-faşist direniş mücadelesi olması gerektiğini belirttik" (...) "Devrimci şiddet uygulamayı, devrimci savaşı ancak gençlik öncülüğü

geliştirebilir" (...) "Anti-faşist demokratik devrim mücadelesini devrimci şiddeti de içerecek şekilde yürütmesi gereken gençliğin, birleşik bir örgütlülüğünün ve eylemliliğinin, birlik içerisinde hareket etmesinin gerekliliğini de eklememiz gerekiyor" (...) "Halkların Birleşik Devrim Hareketi olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bu temelde verdiği yüzlerce, binlerce şehidi vardır; Kürdistan'da, Türkiye'de büyük direnişler gerçekleşmiş, şehitler verilmiştir" (...) "Böyle bir anti-faşist devrim hareketinin öncüsü gençliktir. Gençliğin böyle bir öncülüğü yerine getirebilmesi için de üç şey gereklidir. Bir, örgütlülük. İki, birlik. Üç, devrimci direnişçilik, eylemlilik, radikalizm, savaşıklık" ...¹² Kalkan'ın röportajında altı çizilen bu sloganik ifadeler, 70'li yıllardan bu yana tipik bir sol jargonunu yansıtmaktadır. Dünden bugüne devreden bu söylemler kendi örgütlenme pratiğini de aynıyla taşımaktadır. Müfreze, tugay, kahramanlar üzerinden estetize edilen ölüm (devrim şehidi), gerilla, kurtuluş ordusu, tim, intikam milisleri, cephe vb. Tüm bunlar, kutsal bir amaca hizmet eden şiddet araçlarına dönüşmektedir. Yol boyunca amacın kendisi bu araçların içinde erimekte, geriye saf haliyle şiddet ve terör kalmaktadır.

HBDH birleşme gerekçesini temellendirirken adeta Türkiye'de şiddetin girmediği köşe, bucak kalmasın mantığıyla hareket etmektedir.¹³ 12 Eylül darbesinden sonra Faşizme Karşı Birleşik Cephe'nin kurulduğunu bu süreçte PKK'nın demokratik devrim mücadelesini başarıyla yürüttüğünü ancak Türkiye ayağının pratikleşemediğini ifade etmekte bu oluşumla hem şiddet eylemlerinin Türk Sol örgütleri üzerinden şehirlere taşınacağına altını çizmekte hem de canlandırılan bu örgütlerin misyonunu belirlemektedir. Bilindiği gibi, Türk sol örgütlerinin 70'lerde THKO'nun Nurhak ve TKP-ML Dersim kırsal alandaki gerilla teşebbüsleri daha başlamadan bitmiş ve başarısız bir maceraya dönüşmüş ancak şehir merkezlerinde tutunabilmiştir. Bu oluşumla her bir yapı kendi tarihsel tecrübesini en ideal şekilde pratiğe dökebileceği alanları belirleyerek bir tür iş bölümünü amaçlamıştır. HBDH Yürütme Komitesi üyeleri tarafından, dört yılın bilançosunu devrimci demokratik şiddetin yücelikleriyle aktarılıyor. İşyerlerinin kundaklanması, araçların yakılması, güzergâhların bombalanması, aleladede veriler gibi, aktarılıyor. Bundan sonra şiddetin daha da büyütüleceği mesajı veriliyor. "Nasıl 2019 yılında bu uğurda bedel ödediysek, şehit verdiysek, savaşı büyüttüysük, faşizmden hesap sorduksak, 2020 yılında bu kavgayı büyütmeye kararlıyız."¹⁴

Kuruluşunun dördüncü Yılında HDBH'nin gerçekleştirdiği eylemlere bakıldığında klasik bir Türk sol eylem tipiyle karşılaşılmaktadır. Kundaklama,

¹² <https://anfturkce.com/kurdistan/duran-kalkan-yarim-asirlik-muecadelenin-final-suerecindeyiz-122080>

¹³ <https://www.hbdh-online.org/hbdh-in-cagrisi-ic-anadolu-ve-karadenizde-karsilik-buldu/>

¹⁴ <https://anfturkce.com/guncel/hbdh-Simdi-devrim-zamani-138254>

banka şubesi saldırısı, intikam alma, işbirlikçi olduğuna inanılanların cezalandırılması ve infazı, emperyalizmin uşakları olduğu gerekçesiyle işyerlerini bombalama ve yıkma şeklindedir. İntikam milisleri adına kurulan eylem timleri ile estetize edilen ölümler ve kutsanan şiddet ile kent merkezlerinde verilen görev ifa edilmektedir. HBDH tarafından üstlenilen bazı eylemler şunlardır:¹⁵ “yol kenarına döşenen bomba patlatıldı. Saldırıda ölen ya da yaralanan olmadı. Saldırını PKK ve 10 örgütün birleştiği “Halkların Birleşik Devrim Hareketi (HBDH)” örgütü üstlendi. Örgüt böylelikle ilk saldırısını yaptığını ilan etmiş oluyordu.¹⁶ “Delal Amed İntikam Milisleri tarafından Sait Ü. İsimli faşist iktidar yandaşı ve işbirlikçisi şahsa ait 3 katlı mobilya atölyesine EYP ve Molotoflarla eylem düzenlenmiştir. Eylem sonrası çıkan yangında atölye tamamen imha olmuştur. Sait Ü. Faşist iktidar yandaşı karşılığında maddi olarak ödüllendirilen, TSK’ya bağlı Mehmetçik Vakfı’yla ticaret sürdüren bir şahıstır.”¹⁷ “Ziraat Bankası Yenibosna Şubesi HBDH İmran Fırtına İntikam Milislerimizce ateşe verildi.¹⁸ “Üç bekçinin olduğu seyir halinde ki arabaya HBDH Mazlum Tekdağ İntikam Milislerimiz tarafından EYP’li eylem gerçekleştirilmiştir.¹⁹ “HBDH Milislerince” ateşten eylem gerçekleştirildi. Eylem sonucu çıkan yangında 4 dükkân, 1 Tır, 3 araç ve faşizmin polislerine ait 2 çekici kamyon yanarak imha oldu.²⁰ “HBDH Milisleri olarak gerçekleştirdiğimiz sabotaj eyleminde tatil için gelen 57 araç yanarak kül oldu.²¹ İstanbul Bebek’te Lüks bir yat HBDH Muzaffer Kandemir İntikam Milislerimiz tarafından imha edildi.²² Bu ayrıntılı açıklamaların kendisi başlı başına bir çalışmanın konusudur. “Maddi olarak ödüllendirilen”, “devletle ticaret yapan” “ihanet eden” “işbirlikçi” “ajan” “savaşın ortasında tatile giden” vs. Yürürlükteki sistemin ancak karşı şiddetle ortadan kalkacağını ve yeni bir düzene geçilebileceği inancı, “Tarihte Zorun Rolü”, Maoist bir demokratik devrim perspektifiyle “Kürdistan’da Zorun Rolü”ne ve böylelikle halka yönelik devrimci bir şiddet pratiğine dönüşebilmektedir.

Soylu Eşkiyadan Ruhsuz Teröre HBDH

Yetmişine merdiven dayamış HBDH çatısı altındaki sol örgütlerin eylemleri, 68 kuşağının eylemleriyle benzerlikler göstermektedir. Benzerlikten de öte bir

¹⁵ Bu eylemlerin birçoğu yerel ve ulusal basında da yer almış olmakla birlikte, sadece HBDH çatısı altında yer alan ve yine bu örgüt adına işlenmiş olup üstlenilen eylemler; örgütlerin yayın organları ve sitelerinden alıntılanmıştır.

¹⁶ <https://anftrkce.com/guncel/hbdh-Simdi-devrim-zamani-138254>

¹⁷ <https://www.tkpml.com/hbdh-delal-amed-intikam-milislerinden-eylem/>

¹⁸ <https://www.tkpml.com/hbdh-milislerinden-ziraat-bankasi-yenibosna-subesine-eylem/>

¹⁹ <https://www.hbdh-online.org/hbdh-milisleri-izmirde-fasizmin-bekcilerine-eypli-eylem/>

²⁰ <https://www.hbdh-online.org/hbdh-mersin-sanayi-sitesine-atesten-eylem/>

²¹ <https://www.hbdh-online.org/hbdh-milisleri-turkiye-bir-savas-ulkesidir/>

²² <https://www.hbdh-online.org/bebekte-luks-yati-atese-verdik/>

taklit söz konusudur. Bu da patolojik bir duruma işaret etmektedir. Siyasal iktidarlar da toplumsal hareketler de özneler de tarihi bir kez yaşar. Oysa 60'larda 70'lerde yaşanan bir tecrübe, bütün bileşenleriyle anakronik²³ ruh haliyle, modern dünyanın orta yerinde tiyatral bir şekilde sürekli sahnelenip duruyor. Yaşlı örgüt yöneticisinden, orta yaşlardaki konsey yöneticisine veya 20'li yaşlardaki militanlara kadar, tarihin bir döneminde ancak o şartlarda bir anlam ifade eden aktörler, 68'in karizmatik devrimci liderleri, şizofren bir ruh haliyle taklit ediliyor. Her gün neredeyse bombalar, parçalanmış cesetler, suikastlarla, bıktırıcı şiddet görüntüleriyle; benzer kıyafet, tavır, slogan ve söylemlerle Che" Guevara bereli, Deniz parkalı, Mahir bıyıklı, İbo bakışlı ölümlere tanık olunuyor. 70'lerde terörden ve teröristten ziyade ideolojiler ön plandaydı ve bu ideolojilerin karizmatik liderleri vardı. Bu dönemde, eşkıya da olsa, soylu bir eşkıya tipiyle efsaneleştirilen kahramanlar, neticede sunulmuş biçimiyle, başta üniversiteli gençler ve kitleler üzerinde büyük oranda böyle bir etkiye yol açabiliyordu. Ancak Teröre ve teröriste bakış açısı büyük değişime uğradı. Sol örgütler bu değişimi kavramakta çok zorlandı. Aslında tam da bu kişilik bölünmesine uygun bir dille ifade edilecek olursa sol örgütler, soylu eşkıyanın, ruhsuz bir teröriste dönüştüğü gerçe(kliği)ni asla kabullenemedi.

Solda bir amaca matuf şiddet yöntemine başvurmanın kökleri 20. Yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. 20.yüzyıl başlarında, kutsallaştırılmış bir terör mantığını benimsemiş hareketler ortaya çıktı. Bunlar iktidar olmadıkları için, kendilerini ve toplumu "yeniden yaratacak bu işleme başlamanın önündeki ilk engeli mevcut devlet ve düzeni –mutlak kötülüğü- yok etmek için şiddete, silahlı eyleme yönelen hareketlerdi. Uyguladıkları şiddet "mutlak kötülüğün" kurum ve mensupları ile kesin olarak sınırlı, daha sonra "arındırılacak" halka karşı aşırı bir "şefkat"le yüklü idiler (Laçiner, 259). 20 yüzyılda ortaya çıkan bu hareketler, mutlak kötülüğün kaynağına ve araçlarına halkın kurtuluşu adına yönelmekle, halk üzerinde büyük oranda etkinlik kazandığı da iddia edilebilir. Bunun bir sebebi de kurtarıcı türünden bu hareketlerin, Eric Hobsbawm'ın en evrensel ve en yaygın toplumsal olgulardan biri olarak kabul ettiği haydutluğun, sosyal haydutluk türüne denk gelmesi olduğu söylenebilir. Hobsbawm'a (1995: 11-35) göre 'sosyal haydutluk', devlet veya başka bir otorite tarafından suçlu kabul edilen ancak içinden çıktığı halk tarafından "kahraman, yenilmez, intikam alıcı, adalet için savaşan, bazen de özgürlüğün lideri olarak görülen ve her koşulda saygı duyulan, bu yüzden de yardım edilen ve desteklenen kanun kaçaklarıdır. Ona göre belli ölçülerde topluma zararı dokunsa da haydutluğun soylu bir direniş olduğu yönündedir. Sosyal

²³ Yakın zamanda İŞİD ile bu anakronik tarih algısının traji-komik bir örneğine tanık olundu. Tarihi güzide şahsiyetlerinin, Ebubekirler, Osmanlar, Ömerler, Sa'd bin Ebu Vakkaslar, Rakka sokaklarında İŞİD militanlarının şizofren kişiliklerinde hayat buldu. Asr-ı saadet tecrübesinin bire bir tekrarlandığında ancak bir film setine dönüştüğünün acı tecrübesi yaşanıldı.

haydut olarak nitelendirilebilecek haydutların eylemleri halk kültüründe, suç olarak nitelendirilmeyecek eylemlerdir. Kendilerinin ya da komşularının haksızlığa uğramaları ya da fakir-zengin anlaşmazlığı gibi sınıf farklarından doğan sorunlara bağlı olarak eşkıya olmuşlardır. 70'li yılların gençlik liderlerinin işledikleri suçların niteliğine rağmen o dönemlerde kahramanlaştırılmasında sosyal haydut geleneğinin önemli etkisi vardır. Kaldı ki, halkın kurtuluş misyonunu üstlendiğini açıkça beyan eden ideolojik temelli örgütlerde bu çok daha baskın niteliktedir. 70'lerde kurulan örgütlerinin birçoğunun adlarında "halk ve kurtuluş sözcükleri olmazsa olmazlar arasındadır.

Soylu haydutluk imgesi, örgütlerin militan kazanması noktasında önemli bir işleve sahiptir. 70'li yıllarda yapılan eylemler şiddet üretmesine rağmen devrimci şiddet adı altında meşrulaştırıldığı gibi estetize de edilmektedir. Banka soygunu, tefecilik kurumunu yok etmek; zenginden alıp fakire vermek için yapılmıştır. Fidyeye için adam kaçırma halkın kurtuluşu için gerekli parayı temin etmek içindir vs. Sosyal haydutlukta halk, zaman zaman eylemlerden zarar görse de doğrudan eylemin hedefi değildir veya zımnen olmadığı kabul edilmiştir. Çünkü eylemler adaletsiz işleyen düzene ve bu düzenin aygıtına yöneliktir. Saldırlardan zarar görenler, kurbanlar şiddetin mağduru olarak görülmemektedir. Eylemi gerçekleştiren kahramanın psikolojisi daha çok ön plandadır. Rehine olarak 'almak zorunda kaldığı²⁴ için, soygun esnasında bir masumun ölümüne istemeden sebep olduğu için, fidye amacıyla kaçırdığı gencin ölümüne vb. sebep olduğu için kahraman üzgündür. Halkın kurtuluşu için mücadele eden kahraman imgesinin teröriste dönüşümü, büyük oranda 1980 sonrası değişimle de ilişkilidir. Laçiner'e (1996: 257) göre "1970'lerin sonu ve özellikle 1980'li yıllarla birlikte devlet ve kurulu düzenler şiddet eylemlerine başvuran, silahlı bir mücadele yürüttüklerini söyleyen hareketleri, ideolojilerine göre ayırmayı bir yana bırakarak, aynı kategoride, "terörist hareket" adı altında tanımlamaya başladı. Bunların eylemlerini gerekçelendirdikleri ideolojilerin ikincil bir değer taşıdığı bir "terörizm" akımının uzantıları, tezahürleri olarak görülmeleri gerektiğini öne süren bir yaklaşım geliştirildi ve geniş ölçüde de benimsetildi. Benimsenen bu yeni terörizm tanımına göre, 20. Hareketlerin ideolojileriyle tanımlandığı geçmişte, kullanılan şiddet ve silahlı yöntemlerin siyasal bir amaca iktidarı, devleti ele geçirme hedefine matuf olduğu kabul edilirdi. Yeni terminolojiye böylesi bir amacın ya zaten olmadığını ya da ciddiye alınır bir değer taşımadığını varsaymakta veya ima etmektedir." Laçiner'in de ifade ettiği gibi bu yaklaşım, teröre bakış açısının değişiminde etkili olmaya başlamıştır.

²⁴ Sibel Aygün isimli genç kız, Mahir Çayan tarafından rehine olarak alınmıştır. Rehine, kendisine iyi davranıldığını söylemiştir. 57 bin liranın çalındığı, Ziraat Bankası Unkapanı şubesi soygununda Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından odacı Tahsin YAMAN öldürülmesine çok üzülmüşlerdir vb.

Eylemi gerçekleştirenin amacına değil, eylemin sonuçlarına odaklanılmaya başlanmıştır. Kendisini yüce bir amaç için pazaryerinin ortasında havaya uçuran bir intihar bombacısının, savcının şakağına silahı dayayan gençlerin, çevik kuvvet polislerine tabancayla saldıran korkusuz militanın psikolojisi, yüce amacı, kahramanlığı, bu değişen terör algısıyla birlikte tamamen bitti denilemese de büyük oranda cazibesini yitirmiş görünmektedir. Ancak bu sadece terörle ilgili bir anlayışın benimsetilmesinden ibaret değildir. Bizatihi araç olarak benimsenmiş şiddetin doğasından da kaynaklanmaktadır. Şiddetin öngörülemez sonuçlarını Weber'ci bir yorumla aktaran Hannah Arendt, şiddete dayalı eylemin esasını, araç-amaç kategorisine dayandırarak açıklarken şöyle der: "Bu kategorinin en temel ayırıcı niteliği, insani olaylara uygulanırsa şöyle ifade edilebilir: Amaç, kullanımını haklı kıldığı ve gerçekleşmesi açısından gereksinilen araçların altında ezilme tehlikesine açıktır. İnsan eyleminin nihai amacı, fabrika üretimindeki nihai amaçtan farklı olarak, asla güvenilir biçimde öngörülemez. Bu yüzden siyasal amaçlara ulaşmak için kullanılan araçlar, geleceğin dünyası açısından, sık sık niyetlenen amaçlardan daha belirleyici olabilmektedir" (Arendt, 1997: 10). Devrimci örgütlerin, devlet aygıtının adaletsizliğini, şiddet üreten mekanizmasını, şiddet üretmenin gerekçesi olarak meşrulaştırırken, ürettikleri şiddetin altında kaldıklarını hesaba katmamaktadırlar.

Sonuç

Bu çalışmada, Türk solunun, 60'larda başlayan serüveni mütemadiyen darbeler –ki şiddetin en pervasızlarındadır- ve devrimci şiddetle gündeme gelişi, yukarıda da ifade edildiği gibi, son on yılda sayılabilecek onlarca örneği varken, "Halkların Birleşik Devrim Hareketi" üzerinden analiz edilmeye çalışıldı. Bu şiddetle olan vazgeçilmez ilişkinin sebebinin Türk solunun ilk ortaya çıktığı dönemlerde yazılan metinler ve bu metinlerin ortaya koyduğu örgütsel pratikler olduğu ifade edilmeye çalışıldı. Evrensel solun devrimci şiddet söylemiyle ilişkisi bu çalışmanın dışında bırakıldı.

Türk solunun 70'li yılların başında kurulan ve ölmeye yüz tutan birçok goşist örgütü, HBDH çatısı altında birleşme biçimleri ile Mary Shelley'in 1814'te kaleme aldığı Frankenstein romanı arasında teşbihten istifade edilerek aktarılmaya çalışıldı. Bu örgütlerle, Frankenstein'in hem fiziksel yaratılış biçimleri hem de topluma yaralı olma çabası, sömürülen emekçi, yoksul ve ezilmişlere yönelik tutarlı söylemleri ile bunları topluma terör ve şiddetle kabul ettirme biçimleri arasında benzerlikler olduğu ifade edilmeye çalışıldı.

Türk sol örgütler 70'li yıllarda karizmatik genç liderlerin öncülüğünde teşekkül etmiştir. Bu karizma hemen her kültürde rastlanan soylu eşkıya tip-

lemesiyle yakınlık göstermektedir. Bu isimler sonraki nesiller tarafından tarihsellikleri hiç hesaba katılmadan bütün yönleriyle taklit edilmeye çalışılmıştır. Doğrudan özdeşim kurularak gerçekleşen öykünme gerçekliği algılama noktasında da sorunlara yol açmaktadır.

Türk solu Aydın Aktay'ın (2020, 51) tespitiyle, "kendisini kalabalıktan birisi olarak değil, kalabalıklara yön vermesi gereken kişi olarak göstermeye şartlanmış." Sömürülen yoksul, emekçi, köylü yığınlar sömürüldüklerinin farkında değildirler. HBDH ile kır ve kent proletaryası tarihsel sürecin özeleştirisini yaptıktan sonra güçlerini bir araya getirmiş ve bunu neredeyse kırkıncı kez denemiştir. Varılan sonuç: Kıra ayrı kentte ayrı bilinç taşımanın yanlış olduğuna dairdir. Şöyle diyordu Mihri Belli Lenin'den alıntıyla, "Rusya'nın ulaşmış olduğu iktisadi gelişme (Objektif şartlar), ve proletaryanın geniş yığınlarının ulaşmış oldukları bilinçlenme ve örgütlenme derecesi (objektif şartlara sıkı sıkıya bağlı sübjektif şartlar) işçi sınıfının tam anlamıyla hemen kurtuluşunu imkânsız kılmaktadır" (Belli, 1967). Belli, objektif şartların oluşturulması ve buna bağlı proletaryanın bilinçlendirilmesi görevinin burjuva sınıfı tarafından yerine getirilmesi gerektiğini Leninist teori çerçevesinde açıklıyordu. Türkiye'de burjuva sınıfı olmayınca da haliyle burjuva sınıfı görevini yerine getirecek birilerine ihtiyaç vardı. Bunu küçük burjuva karakteriyle en ideal şekilde Kemalist ideoloji ve Türkiye'de bu ideolojiye sıkı sıkıya bağlı en güçlü örgütlü yapı olan ordu gerçekleştirebilirdi. Bu teorik alt yapı oluşturulduktan sonra, orduya destek verecek halka ihtiyaç vardı. Gençlik, bu görevi yerine getirecek en önemli unsurdur. Türk solu açısından iktidarı ele geçirmek adına pratik bir çözüm sunulmuş oluyordu. Onlarca kez denenmesine ve başarısız olmasına rağmen, herhalde yeterince denenmemiş olduğu sonucuna varılıyordu ki; elli yıldır taviz verilmeden bu yolda ısrarcı olunmaktaydı. Bu yöntemin devrim için gerekli şartları hazırlaması gerekirken, her seferinde nasıl oluyor da darbenin şartlarına zemin hazırladığı bir soru işaretidir.

Legal siyasete teşebbüs ettiği halde teveccüh göremediği ve imkân bulunduğu anda, üç kuruşluk kazancını da elinin tersiyle itip devrimci şiddete yönelmesi, Türk solunun kısa tarihinde vazgeçmediği/vazgeçemediği eğilimlerinden. "Solun eleştirel söylemlerin her şeye rağmen gerçek anlamda bir sol siyasete yol açmıyor olması, bu siyasal tavrın kendi metinleriyle ilişkileri hakkında da ciddi kuşkular uyandırmasına (Aktay, 2002: 51) yol açmaktadır. Goşist örgütler devrimci şiddetle sahneye çıktıkları anda entelektüel, sanatsal çevrelerden bile örtük veya açık destek alabildikleri görülmektedir. Böyle zamanlarda Badio'nun işaret ettiği üzere 68'in isyancı ruhu devreye girmekte ve "seçim ahmaklara göredir" ya da Lenin'den hareketle "parlamento burjuvanın ahıdır" sloganları eşliğinde burjuva demokrasininin aslında ne menem bir şey olduğu, bazen de hiçbir şey olmadığı şeklinde ifadesini bulmaktadır.

Kaynakça

- Aktay, A. 2020. *Oryantalizmin Etkisinde Türk Tarzı Siyasal Arayışlar*, İstanbul: Değişim Yayınları.
- Aktay, Y. 2020. Şiddet yönetimi ve etnik milliyetçilik: Kürt sorunu mu dediniz? *Yeni Şafak* (5 Aralık).
- Aktay, Y. 2002. Sol, Metin, Tarih, *Tezkire Dergisi*, 11-26.
- Aktay, Y. 2006. Kamboçya'da Bir Yarın, *Yeni Şafak* (23 Ocak).
- Arendt, H. 1997. *Şiddet Üzerine*, Çev. Bülent Peker, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atılğan, G. 2008. *Yön-Devrim Hareketi Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar*, İstanbul: Yordam Yayınları.
- Avcioğlu, D. 1962. Sosyalist Gerçekçilik, *Yön Dergisi*.
- Avcioğlu, D. 1971. Atatürk Diyor ki, *Devrim Gazetesi*.
- Badio, A. 2011. *Komünist Hipotez*, Çev. Oylum Bülbül, İstanbul: Encore Yayınları.
- Belli, M. 1966. Demokratik Devrim: Kimle Beraber, *Kime Karşı, Yön Dergisi*.
- Belli, M. 1967. Devrimci Şiar Meselesi, *Türk Solu Dergisi*, 1-5.
- Belli, M. 1969. Türkiye'de Karşı Devrim, *Türk Solu Dergisi*, 2-64.
- Cilasun, E. 2008. *Mustafa Suphiyle Yoldaşlarını Kim Öldürdü*, İstanbul: Agora Kitaplığı Yay.
- Demirli, A. 2018. Devrimin Çocuklarını yargılamak: Jakobenler, *Hacettepe HFD*, 8-1.
- Ersan, V. 2014. *1970lerde Türkiye Solu*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Güzel, M. 2002. Türkiye'de Sol, Sosyalizm ve İslamcılık, *Tezkire Dergisi*.
- Hobsbawm, E. J. 1990. *Haydutlar*, Çev. Fatma Taşkent, İstanbul: Logos Yayıncılık.
- Hobsbawm, E. J. 1995. *Sosyal İsyanıcılar*, Çev. Necati Doğru, İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Laçiner, Ö. 1996. Bir Modern Çağ Pratiği Olarak Terör, *Cogito*, 6-7.
- Marx, K. Engels, F. 2008. *Komünist Manifesto*, İstanbul: Aydınlik Yayınları.
- Özdemir, H. 1986. *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı Yön Hareketi*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Sayılğan, A. 2009. *Türkiye'de Sol Hareketler*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Selçuk, İ. 1962. Lüzumsuz Gayretler, *Yön Dergisi*.
- Shelley, M. 2012. *Frankenstein ya da Modern Prometheus*, Çev. Duygu Akın, İstanbul: Can Yayınları.
- Türk Solu Dergisi. 1967. Neden Çıkıyoruz, s. 1.
- Yıldırım, A. 2008. *FKF Dev-Genç Tarihi 1965-1971 Belgelerle Bir Dönemin Serüveni*, İstanbul: Doruk Yayınları.
- Yön Dergisi. 1962. Bildiri.
- Yurtsever, H. 2008. *Yükseliş ve Düşüş Türkiye Solu 1960-1980*, İstanbul: Yordam Yayınları.